

OTKA PD 105 100
Záróbeszámoló: 2012. szeptember 1. – 2014. március 31.
Szabó Andrea, PhD

Téma:

Radikalizmus, posztmaterializmus, apátia – A magyar egyetemisták és főiskolások közéleti aktivitásának és politikai gondolkodásmódjának új trendjei

Az elfogadott munkaterv szerint a 2012. szeptembertől 2014. március 31-ig terjedő időszakot három részre bontottam:

- I. szakasz: 2012. szeptember 1. – 2012 december 31.: Az *empirikus kutatás előkészítése*;
- II. szakasz: 2013. január 1. – 2013. augusztus 31.: Az *empirikus megfigyelés*: az adatok összegyűjtése a kvalitatív (fókuszcsoporthoz és mélyinterjúk) és a kvantitatív módszerek (online és face to face survey) segítségével;
- III. szakasz: 2013. szeptember 1. – 2014. március 31. az *adatok részletes feldolgozása, elemzése. Disszemináció*, az eredmények széles és szakmai nyilvánosság előtti bemutatása.

Mindhárom szakaszra vonatkozóan konkrét vállalásaim voltak, amelyeket maradéktalanul teljesítettem. A megfelelő pénzügyi gazdálkodás lehetővé tette, hogy – az OTKA engedélyével – a legfontosabb kutatási eredményeket 2014 márciusában egy gyors „follow up” vizsgálat keretében még tesztelhessem is.

A kutatás az előzetes munkaterv szerint haladt, nem történt változás sem a kutatási tervben, sem a kutatói állományban, a kutatással kapcsolatban pedig nem merültek fel problémák.

Az alábbiakban nagyon röviden bemutatom az elvégzett munkát, majd pedig a legfontosabb eredményeket jelzem. Ahogy az a pályázatban található közleménylistából látszik az OTKA PD 105 100 támogatásával készült vizsgálat eredményei egy rövidebb terjedelmű angol nyelvű és egy hosszabb terjedelmű magyar tanulmánykötetben részletesen bemutatásra kerültek, valamint azokat több konferencián is bemutattam.

I. Az empirikus kutatás metodológiája

A pályázat keretében 2012 végén és 2013 tavaszán kvalitatív és kvantitatív módszerekkel készült empirikus vizsgálat a nappali tagozatos egyetemi és főiskolai hallgatók körében. Az előzetes vállalásaimhoz képest egyel több, 7 darab fókuszcsoporthoz beszélgetés zajlott az ország nagy egyetemi központjaiban, Budapesten, a Debreceni Egyetemen, a Pécsi Tudományegyetemen, a Miskolci Egyetemen, a Szegedi Tudományegyetemen, valamint a Széchenyi István Egyetemen.¹ A fókuszcsoporthoz beszélgetéseken tesztelésre kerültek a radikalizmushoz valamint a fiatalokra jellemző a poszt-materiális értékekhez fűződő hipotézisek. A kutatáshoz kapcsolódó terepmunka során információkat gyűjtöttünk az egyetemeken működő hallgatói szervezetekről, és beszélgettünk a fiatalok politikai részvételi motivációjáról, illetve szocializációs mintázatairól. Ezen túlmenően 20 darab mélyinterjú készült helyi hallgatói önkormányzatok vezetőivel, egyes a felsőoktatáshoz kötődő társadalmi szervezetek aktivistáival, pártok ifjúsági szervezeteinek vezetőivel valamint ifjúsági civilszervezetek vezetőivel.

¹ Az OTKA PD 105 100 kutatás évközi beszámolójában, valamint a *Racionálisan lázadó hallgatók II.* című tanulmánykötetben a kutatási metódust részletesen bemutattam.

A fókuszcsoporthoz és az interjúk gyorselemzését követően felmerült új kérdéseket és problémákat – például a hallgatói kivándorlás és külföldi letelepedés, a diktatúrához való megengedő viszony – beépítettem az empirikus vizsgálat második szakaszába, az online és face to face surveybe. A kérdőív főbb blokkjai:

- közéleti és politikai érdeklődés;
- szervezeti tagság és kötődés;
- politikai részvételi aktivitás;
- politikai hírfogyasztás (online hírportálok);
- politikai tiltakozásokban való részvétel (figyelemmel az online részvétellel);
- politikai értékek és ideológiákhoz való viszony;
- demokráciához való viszony.

A survey 1300 fős kvóta mintán készült, a kvóta alapját az EMMI által kiadott *Felsőoktatás-statisztikai évkönyv 2011/2012* évre vonatkozó Excel táblái képezték. Az adatfelvétel ún. hibrid technikával valósult meg: 859 fő (66%) az www.aktivfiatalok.hu/kerdoiiv internetes oldalon lévő online kérdőívet töltötte ki, míg 441 fő (34%) megkérdezésére személyes ún. face to face interjú keretében került sor. Itt jelzem, hogy az eredeti OTKA pályázathoz képest közel kétszeresére növeltem a személyes megkérdezéssel megkeresett hallgatók számát.

A face to face kérdezést követően a két adatfelvételi technika segítségével összegyűjtött adatok háromdimenziós, kari szintű reprezentativitást eredményező súlyozására került sor. A súlyozás szempontjai:

- Az intézmény kari összetétele;
- Az intézményen és karon belül a nők és férfiak megoszlása;
- Az intézményen és karon belül a képzési szint megoszlása (főiskola–egyetemi, BA, MA, osztatlan, PhD).
- E három szempontot együttesen vettük figyelembe,

Az 1300 fős minta hibahatára $\pm 2,9$ százalékpont, a részsokaságok vizsgálata során azonban ennél valamivel nagyobb lehet a hibahatár.

A kutatás zárásaként, az OTKA külön engedélyével, 2014 márciusában egy „follow up” kutatási szakasz lebonyolítására került sor kifejezetten azzal a céllal, hogy tesztelésre kerüljenek a legfontosabb eredmények. 4 fókuszcsoporthoz beszélgetésre került sor Budapesten, továbbá elemzésre kerültek azok az online kérdőívek, amelyek a kutatás empirikus szakaszának hivatalos lezárása után készültek.

II. Legfontosabb eredmények

25 év telt el azóta, hogy elkezdődött Magyarországon a rendszertranszformációnak nevezett folyamat. Felnőtt egy teljes generáció, amelynek tagjai már a létező kapitalizmusban és a létező demokráciában szocializálódtak. Ha szociológiai értelemben leírható a „homo Kádárikusz”, a Kádár-korszak embere, akkor talán 25 év éppen elegendő idő ahhoz, hogy elkezdjük szisztematikusan feltérképezni és leírni a „homo Demokratikus” jellegzetességeit. A rendszertranszformáció óta kialakult magyar kapitalizmus- és demokráciavariáns pozitív és negatív következményeit hogyan is lehetne jobban demonstrálni, minthogy éppen azokat elemezzük, akik számára a magyar kapitalizmus és a demokrácia az egyetlen létező valóságot jelenti: a fiatalokat, illetve kitüntetett nagycsoportjukat, az egyetemistákat és a főiskolásokat, akik a leghamarabb és talán a legkarakteresebben reagálják le a mindenkori társadalmi, politikai, gazdasági változásokat.

Bár a magyar fiatalokról általában azt szokás mondani, hogy apolitikusak és passzívak, talán az OTKA által támogatott vizsgálat során alkalmazott „*racionalis lázadás*” fogalma adhat magyarázatot erre az egyébként általam sem cáfolt jelenségre. A racionalis lázadó fiatal alapvetően közönnyel viszonyul a politikához, de akkor, és csak is akkor, ha őt közvetlen közletről érintő társadalmi problémával találkozik, akkor abban az egy kérdésben, mégis hallatja a hangját (lásd például a 2012 év végén kibontakozó hallgatói megmozdulásokat). Az alkalmazott módszerek változatosak és innovatívák, időnként harsányak és expresszívek, de nem rendszerellenesek. A racionalisan lázadó fiatal alapvetően demokratikus intézményrendszerben és kapitalizmusban gondolkodik, ugyanakkor annak létező, magyar variánsával szemben rendkívül, helyenként szélsőségesen kritikus. A racionalis lázadó nem akarja megmenteni az egész világot, mint azt az 1968-as fiatalok tették, nem rendszerekben gondolkodik, hanem egy ügyért áll ki, majd azt követően újra visszahúzódik a saját – a politikát a lehető leginkább kizáró – szűk életterébe. Ráadásul – és ez újabb érdekes kérdéseket vet fel – nagyon sok közöttük a „potyautas”, aki ennek a speciális lázadásnak a farvizén evezve igyekszik a saját maga szerencsésének kovácsa lenni. Úgy vélem, hogy ennek a magatartásmintának különböző megnyilvánulásai vannak, amelyeket részletesen bemutatnak az OTKA támogatásával létrejött két tanulmánykötetek.

A vizsgálat összességében alkalmas volt arra, hogy teszteljem azt a hipotézist, mely szerint a magyar társadalomban meglévő ideológiai, politikai törésvonalak az életciklus ezen viszonylag korai szakaszában kifejeződnek. Azok az egyetemisták és főiskolások, akik – állításuk szerint – életük ebben az időszakában rendelkeznek² határozott ideológiai elköteleződéssel, legyen az akár baloldali vagy jobboldali, liberális vagy konzervatív, mérsékelt vagy radikális, illetve van pártválasztásuk, nehezen mozdíthatóak el az ideológiai paletta másik oldalának irányába. Azt az állítást teszteltem tehát, hogy a különböző ideológiai mezők szélső pontjai között lényegében nincs átjárás, a távolság ezen fiatalok gondolkodásában már a húszas éveik elején is óriási. Ugyanígy, a politikai törésvonalak, és a mögöttük meghúzódó politikai szocializációs mechanizmusok következtében szinte elképzelhetetlen az, hogy egy jelenleg Demokratikus Koalícióra szavazó hallgató később fideszes, pláne jobbkios legyen, és persze fordítva is fennáll az összefüggés. Álláspontom szerint a Lippszet és Rokkan által megfogalmazott klasszikus törésvonalak közül több, így a vallásosság vs. ateizmus, a vidék vs. város vagy az osztályhovatartozás bizonyos objektívált dimenziói (így a kibocsátó család anyagi és társadalmi háttere, a saját anyagi helyzet) erőteljesen és egyértelműen befolyásolják a hallgatók politikai hovatartozását, ideológiai beállítódását.

A kutatásból készült két kötet szerzői több szempontból is vizsgálják a hipotéziseket. Külön tanulmány foglalkozik a radikálisokkal (RÓNA–REICH 2014), a posztmaterális értékeket vallókkal (KEIL 2014 részben BÍRÓ–NAGY 2014) és az apatikusokkal (KÁLÓCZI 2014). A magam részéről egy sokváltozós statisztikai eljárás segítségével két lépcsőben, először pártpreferencia bevonása nélkül, majd pártpreferenciákkal együtt teszteltem a fentebb megfogalmazott markáns hipotéziseket.

² Hangsúlyosan csak azokról a hallgatókról beszélek, akik rendelkeznek határozott elköteleződéssel. Ezzel persze implicite azt is állítjuk, hogy – a magyar társadalom egészéhez hasonlóan – a hallgatók egy része is teljesen távol tartja magát a politikától, és nincs – vélhetően későbbiekben sem lesz – határozott ideológiai karaktere.

1. táblázat.
A magyar egyetemisták és főiskolások politikai klaszterei

pártválasztás nélküli klaszterek	pártválasztással létrejött klaszterek	Pártválasztás
apatikus rendszertúlélők	bizonytalan apatikus rendszertúlélők és csendes demokraták (két klaszterből)	bizonytalan
csendes demokraták		elmenne, de nem tudja kire szavaz
rendszerellenes diktatúrapártiak	rendszerellenes diktatúrapártiak	semmiképp se menne el szavazni
nemzeti radikálisok	nemzeti radikálisok	Jobbik
jobboldali, vallásos konzervatívok	elégedett jobboldali, vallásos konzervatívok és kereszténydemokraták (két klaszterből)	Fidesz
elégedett vallásos kereszténydemokraták		
jó érdekérvényesítő, aktív budapesti, bal-liberális demokraták	budapesti jó érdekérvényesítésű bal-liberális demokraták	Együtt 2014–PM
budapesti aktivista szociáldemokraták	budapesti, mérsékelt bal-liberálisok	DK
vidéki szociáldemokraták	jó érdekérvényesítő elégedetlen szociáldemokraták és baloldali radikálisok	MSZP
baloldali radikálisok		

A klaszterelemzés 10 ideológiai, politikai réteget alakított ki. Első ránézésre úgy tűnt, hogy a 10 réteg közül több nagyon is közel állt egymáshoz: voltak olyan klaszterek, amelyek között nüánsnyi különbségeket lehetett megállapítani. A klaszterek alapján élesen elkülöníthetők voltak a politikailag aktív és politikailag passzív hallgatói rétegek.

A hallgatók érdeklődése, aktivitása, politikai értékei és orientációi alapján képzett csoportok közül a két legnagyobb szinte minden dimenzió alapján középre húz, és a legkevésbé karakteres jegyekkel rendelkezik („apatikus rendszertúlélők” és „csendes demokraták”). A többi nyolc, alapvetően politikailag aktív réteg esetében viszont nagyon is határozott vonások mutathatók ki. A pályázat címében jelzett radikalizmus, posztmaterializmus, apátia karakter jegyek egyébként viszonylag jól írják le és viszonylag jól szegmentálják a hallgatókat. Az apatikus csoportok közepén helyezkednek el, és igyekeznek „feltűnés nélkül”, csendesen túlélni a mindenkorai politikai változásokat. A politikailag aktív radikális hallgatók a jobb szél felé húznak, szinte teljesen lefedik azt. A legkevésbé a posztmateriális értékeket vallók azonosíthatók, mert az egyetemi és főiskolai hallgatók között az ingleharti értelemben vett materiális – posztmateriális megosztás egyértelműen a metariális irányába húz.

A különböző ideológiai tengelyeken kifeszített és ábrázolt klaszterek azt jelezték, hogy a bal- és a liberális oldal klaszterei közelebb állnak a középső klaszterekhez, az oldalon belül viszont vannak kisebb-nagyobb mozgások, de azért az átjárás lehetősége nagyon is adottnak tűnt. A kifeszített ideológiai tér jobb és konzervatívabb oldalán helyezkednek el „a nemzeti radikálisok” és az „elégedett vallásos kereszténydemokraták és konzervatívok”. Kétségtelen, hogy a legszélső pozíciót mindég az előbbiek, azaz a „nemzeti radikálisok” veszik fel, de a két klaszter között van némi átjárás. Az ideológiai tengelyeken való elhelyezés alapján a szélek között viszont olyan nagy a távolság, ami szinte megkérdőjelezi, hogy bárki az egyik szélről a másik szélre át tudjon lépni.

A pártválasztást is tartalmazó klaszterek plasztikusan jelezték, hogy milyen érdemi, határozott és ideológiai alapú különállások mutathatók ki a magyar egyetemista és főiskolás hallgatók között. Elemzésem alapján egy „nemzeti radikális” hallgató, aki a Jobbikot választja, és egy „jó érdekérvényesítő, aktív, bal-liberális demokrata” fiatal, aki az Együtt 2014–PM szövetség támogatója politikai és ideológiai értelemben szinte semmiben sem ért egyet. Fiatal koruk ellenére egészen másként látják a világot, egészen másra rezonálnak.

Míg korábban úgy véltem, hogy a *Kuruc.info* (radikális saját „magyar út”-gondolattal) és a *Critical Mass* (européer, zöld és demokratikus gondolkodású) nemzedék a legkarakteresebb aktív része a magyar fiataloknak és így a hallgatóknak is (SZABÓ A.–KERN 2011), jelen kutatás eredményeiből kitűnik, hogy a versengő nemzedéki orientációk között egyértelműen kifejeződött egy harmadik, amelynek előzményei a rendszertranszformációig húzódnak vissza.

Kétségtelenül a Kádár-korszakból a demokráciába való átmenet időszakában jött létre egy, Róna-Tas Ákos által Késő Kádári Nemzedéknek nevezett csoport, amely a FIDESZ-ben öltött politikai testet. Az akkori rendszerváltó fiatal demokraták ma már középkorúak, de mostanra az ő hagyományaikon, hozzájuk kapcsolódva, vagy talán éppen általuk katalizálva felnőtt egy „Tusványos”³ nemzedék. Ennek jellemzője, hogy politikai orientációját tekintve karakteresen fideszes, a Késő Kádári Nemzedéktől teljesen eltérő jegyekkel rendelkezik. A FIDESZ indulásakor, ahogy Stumpf István fogalmazott: „...egy ultraradikális, vehemensen agresszív, gyors reakcióképességű, akcionista, kérlelhetetlenül antikommunista ifjúsági rohamcsapat képét keltette” (STUMPF 1992, 604). A kérlelhetetlen antikommunizmus a retorikában és a mozgósításban máig fennmaradt, csak hogy időközben szétvált az, amit Róna-Tas Ákos már 1992-ben jelzett: „a FIDESZ nem ifjúsági párt, nem egy korcsoportot képvisel, hanem egy politikai generációt. (...) (I)gen hamar a FIDESZ azon fogja magát észrevenni, hogy a nyomában lépdelő posztkommunista nemzedéktől legalább annyi választja el, mint az előtte járóktól.” (RÓNA-TAS 1992, 608–615).

A mai „Tusványos” nemzedék ezen fideszes őstől eltérően hívó, a szó nagyon sok értelmében. Hívó, mert alapvetően vallásos beállítódású; hívó, mert hisz az elődök omnipotens és omnikompetens jellegében, és hívó, mert nem kérdőjelezi meg azt, amit az elődök létrehozottak. A másodnemzedék jóval konformistább, mint amilyenek a nagy elődök voltak, hiszen a rendszerváltó fideszes elit által kitaposott utat járja. Egy olyan komplett, az élet szinte minden részletére kiterjedő világgép alapján él (számukra ez a természetes, a szocializációjuk ezen világgép alapján történt), amely kevés esélyt ad az ebből való kilépésre. Ezt a világgépet nem ők alakították ki – nem egy úttörő nemzedékről van szó –, hanem mások, jelesül a Késő Kádári Nemzedék. Ezt a mások által létrehozott/felkínált világgépet és az ebből fakadó identitást ezek a hallgatók kevés kritikával fogadják. E nemzedéknek a jelenléte korábbi általam vezetett kutatásokban is érzékelhető volt (lásd REINER–OROSS–KEIL 2012), azonban jelen kutatás világított rá, hogy az „Tusványos” fiatalok valóban egy masszív, a többiektől elkülönülő szegmensét alkotják a hallgatói populációnak (KMETTY 2014, SZABÓ A. 2014).

A „nemzeti radikális”-ok karakterisztikus csoportja megfeleltethető a Kuruc.info nemzedéknek. Az „elégedett, jobboldali, vallásos és konzervatív” csoport tagjai alkotják leginkább a versengő orientációk közül a tusványosokat. Talán a legkevésbé egyértelmű a Critical Mass nemzedék beazonosítása, mert az européer, demokratikus gondolkodású, zöldtudatos hallgatók nem egy párt köré csoportosulnak. Úgy vélem, hogy talán a „budapesti, jó érdekérvényesítő, bal-liberális, demokraták” mutatják leginkább a Szabó Andrea és Kern Tamás által definiált Critical Mass nemzedék jellegzetességeit.

³ A székelyföldi Tusnádfürdőn évről évre megtartott Bálványosi Szabadegyetem szleng elnevezése alapján.

Egy „follow up” kutatás keretében tesztelésre kerültek a fenti három nemzedéki orientáció létezésével kapcsolatos hallgatói vélekedések. A fókuszcsoporthoz beszélgetésen résztvevő budapesti egyetemisták általános vélekedése volt, hogy a magyar egyetemisták főiskolások különböző nemzedékekbe sorolása, Kuruc.info nemzedék, Critical Mass nemzedék, Tusványos nemzedék helytállóak, ám bizonyos esetekben kiegészítésre szorulnak. A három felsorolt különböző csoport ugyanis viszonylagos teljességgel képes lefedni a politikailag valamely választott szempont alapján (pl. részvétel hagyományos, vagy új típusú politikai cselekvési formákban, protest kifejezésének módja, értékválasztás explicit jellege stb.) magyar egyetemisták, főiskolások aktívnek tekinthető szeleteit. Ám, ha a teljes vizsgált populációra tekintünk (azaz a teljes hallgatói kört vesszük), akkor szükséges a három generáció kiegészítése a passzivitásba vonuló egyetemistákkal-főiskolásokkal. Őket többek között „elérhetetlenek” jelzővel illették azok a fiatalok, akik részt vettek a „follow up” kutatás keretében szervezett 4 fókuszcsoporthoz beszélgetésen. Úgy vélem, hogy az „elérhetetlenek” valamint az általam „apatikus rendszertúlélőknek” és „csendes demokratáknak” nevezett hallgatói rétegek ugyanarra a jelenségre reflektálnak. Elfogadva a hallgatói véleményeket érdemes a későbbiekben a három aktív, egymással versengő nemzedéki orientáció mellett mindvégig hangsúlyozni, hogy létezik egy negyedik – egyébként számarányát tekintve legnagyobb – csoport, amely ugyanakkor a mannheimi értelemben nem mutat generációs kritériumokat.

A „follow up” kutatási szakasz arra is rámutatott, hogy a 2014. évi országgyűlési választási kampány minden furcsasága, ellentmondása ellenére, elérte az egyetemisták és főiskolások csoportjait. A fókuszcsoporthoz beszélgetéseken elhangzottak és az online kérdőívet kitöltők válaszainak elemzése alapján úgy tűnik, hogy nemcsak a legaktívabb társadalomtudományi szakos hallgatók politikai aktivitása és politikai affinitása nőtt meg, de a hallgatói vélemények szerint a választási kampány a passzív csoportok ingerküszöbét is átlépte (legalábbis erre utal a választási részvételi szándék érdemi emelkedése).

III. Disszemináció

A kutatás eredményei alapján elkészült **publikációk**:

Szabó Andrea – Oross Dániel: A múlt jelene – a Kádár-korszak megítélése a fiatalok körében. *Metszetek. Társadalomtudományi folyóirat* 2013/2-3. sz. 98–117. o.

Forrás: http://metszetek.unideb.hu/files/05_szabo_ross_0.pdf

Szabó Andrea: *A magyar egyetemisták és főiskolások Magyarországon. Gyorsjelentés 2013.* Budapest, Publikon Kiadó, 2013. 40 oldal. ISBN:978-615-5001-87-1

Forrás <http://aktivfiatalok.hu/wp-content/uploads/2013/07/Gyorsjelent%C3%A9sv.pdf>

Andrea Szabó (ed): *Political Orientations, Values and Activities of Hungarian University and College Students.* Prague, Heinrich Böll Stiftung, 2013. 82 p. ISBN: 978-80-260-5516-7

Szabó Andrea (szerk.): *Racionálisan lázadó hallgatók II.: Apátia – radikalizmus – posztmaterializmus a magyar egyetemisták és főiskolások körében.* Budapest–Szeged, MTA TK PTI– Belvedere Meridionale, 2014. 278 p. ISBN: 978-615-5372-10-0⁴ Ezen belül:

- Előszó. 9–14. p.
- A kutatás módszertana. 15–18. p.
- Mi lehet a magyar fiatalok demokráciaszkepszise mögött? 21–42. p. Laki Lászlóval együtt

⁴ A kötet és annak tanulmányai teljes egészében letölthetőek lesznek 2014. május 5-től kezdődően.

- A demokratikus részvétel tendenciái a magyar nappali tagozatos hallgatók körében. 77–98. Oross Dániellel együtt
- Ott és akkor egészen mások vagy mindig mindenütt ugyanazok?: Aktív és passzív hallgatók Magyarországon 99–110. p. Oross Dániellel együtt
- Zárszó helyett: A magyar nappali tagozatos egyetemi és főiskolai hallgatók politikussága 257–270. p.

A kutatás kapcsán szervezett **rendezvények** vagy a kutatás eredményeit ismertető tudományos **előadások**:

- Gyorsjelentés bemutató workshop – 2013. július 4. Corvinus Egyetem.
- Konferencia előadás. Az elhangzott előadás címe: A demokratikus részvétel tendenciái a magyar egyetemisták és főiskolások körében – kivonulás versus tiltakozás. A hazai intézményes szociológia 50 éve. 2013. október 25. Magyar Szociológiai Társaság. Budapest, MTA TK. Oross Dániellel közösen.
- Konferencia előadás. Az elhangzott előadás címe: Different clusters among politically active youngsters (especially students). FES – PCI közös konferenciája. 2013. október 16. Budapest, Corner Rendezvényközpont.
- A tanulmánykötet egyes tanulmányainak tudományos vitája – 2013. december 10. Budapest, II. Európai Ifjúsági Központ.
- A tanulmánykötet elkészült tanulmányainak tudományos vitája – kötetbemutató rendezvény – 2014. március 25. MTA TK Politikatudományi Intézet.

Már leszervezett rendezvények, visszaigazolt előadások:

- Kötetbemutató Workshop – 2014. május 5. Budapest.
- Konferencia előadás. Az előadás címe: A magyar nappali tagozatos egyetemi és főiskolai hallgatók politikussága. HuCER 2014. Hungarian Conference on Educational Research. Szeged, MTA SZAB Székház, 2014. május 29–30.
- Konferencia előadás. Az előadás címe: A demokratikus részvétel tendenciái a magyar nappali tagozatos hallgatók körében. HuCER 2014. Hungarian Conference on Educational Research. Szeged, MTA SZAB Székház, 2014. május 29–30. Oross Dániellel közösen.

Irodalom

Bíró-Nagy András (2014): Baloldali fiatalok 2013. A balközép olvasztótengely és a fogyatkozó established baloldal. In: Szabó Andrea (szerk.): *Racionálisan lázadó hallgatók II.: Apátia – radikalizmus – posztmaterializmus a magyar egyetemisták és főiskolások körében*. Budapest–Szeged, MTA TK PTI– Belvedere Meridionale, 199–2012. p.

Keil András (2014): Zöldek a felsőoktatásban – Avagy: mit tudunk a magukat zöldnek valló egyetemistákról, főiskolásokról? In: Szabó Andrea (szerk.): *Racionálisan lázadó hallgatók II.: Apátia – radikalizmus – posztmaterializmus a magyar egyetemisták és főiskolások körében*. Budapest–Szeged, MTA TK PTI– Belvedere Meridionale, 187–198. p.

Kmetty Zoltán (2014): Fiatal, vallásos és fideszes. In: Szabó Andrea (szerk.): *Racionálisan lázadó hallgatók II.: Apátia – radikalizmus – posztmaterializmus a magyar egyetemisták és főiskolások körében*. Budapest–Szeged, MTA TK PTI– Belvedere Meridionale, 2014. 173–186. p.

Reiner Roland, Oross Dániel, Keil András (2012): Trendforduló: Új fejezet a Fidesz és a legfiatalabb választói korosztály kapcsolatában. In: Szabó Andrea (szerk.) *Racionálisan*

Lázadó Hallgatók 2012. Apátia – radikalizmus – posztmaterializmus a magyar egyetemisták és főiskolások körében. Szeged, Belvedere Meridionale, 147–163. p.

Róna Dániel – Reich Jenő (2014): „Nemzetiek”, rendpártiak, első generációs értelmiségiek és közösségre vágnak. A Jobbik egyetemista-főiskolás támogatói. In: Szabó Andrea (szerk.): *Racionálisan lázadó hallgatók II.: Apátia – radikalizmus – posztmaterializmus a magyar egyetemisták és főiskolások körében.* Budapest–Szeged, MTA TK PTI– Belvedere Meridionale, 151–172. p.

Róna-Tas Ákos (1992): Fidesz- MI DESZ? Nemzedékek és pártok. In: Bozóki András: *Tiszta lappal. A Fidesz a magyar politikában* 608–617. p.

Stumpf István (1992): Új Generáció. In: Bozóki András: *Tiszta lappal. A Fidesz a magyar politikában.* Budapest, FideszPress 595–607. p.

Szabó Andrea – Kern Tamás: A magyar fiatalok politikai aktivitása. In: Bauer Béla – Szabó Andrea (szerk.) *Arctalan (?) nemzedék: Ifjúság 2000–2010* Budapest, Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, 2011. 37–80. p.

Szabó Andrea (2014): Zárszó helyett: A magyar nappali tagozatos egyetemi és főiskolai hallgatók politikussága. In: Szabó Andrea (szerk.): *Racionálisan lázadó hallgatók II.: Apátia – radikalizmus – posztmaterializmus a magyar egyetemisták és főiskolások körében.* Budapest–Szeged, MTA TK PTI– Belvedere Meridionale. 257–270.p.